

14. Йейтс Ф. А. Джордано Бруно и герметическая традиция / Ф. А. Йейтс. – М. : Новое литературное обозрение, 2000. – 524 с.
15. Цивільне право України : підручник : у 2 т. Т. 1. / за заг. ред. В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. – К. : Юрінком Інтер, 2004. – 480 с.
16. Новаковський Л. Я. Уроки земельного реформування / Л. Я. Новаковський ; за ред. Л. Я. Новаковського, І. С. Будзилович. – К. : Урожай, 2002. – 126 с.
17. Кривуля О. М. Філософія: Світ – людина – дух : навч. посіб. / О. М. Кривуля. – Х. : Прометей, 2003. – 295 с.
18. Спаський А. С. Правовідносини за участю органів внутрішніх справ у надзвичайних ситуаціях: теоретико-правовий аспект : дис. канд. юрид. наук : 12.00.01 / Спаський Андрій Сергійович. – Х., 2007. – 287 с.
19. Гессен В. М. Исключительное положение / В. М. Гессен. – Харьков : Эспада, 2005. – 240 с.
20. Закон України «Про державну службу» : від 16.12.93 р. № 3723-ХІІ [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 52. – Ст. 490. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3723-12>.
21. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.97 р. № 280/97-ВР [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 24. – Ст. 170. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>.
22. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. – Київ ; Ірпінь : Перун, 2002. – 1440 с.
23. Кравцов М. Ю. Консенсус в системе социального реформирования общества : дис. канд. филос. наук : 09.00.11 / Кравцов Максим Юрьевич. – Волгоград, 1998. – 116 с.

Бобровник С. Компромисс, консенсус, согласие: соотношение понятий. Анализируется проблема генезиса и природы представлений о компромиссе как общественном явлении и научной категории, которое имеет эволюционный характер. Осуществлена этимологическая характеристика компромисса на категориальном уровне. Исследованы понятия «конфликт», «компромисс», «консенсус», «согласие». Основными признаками категории «конфликт» являются нарушение интересов субъектов или препятствование в их реализации; двусторонний характер, что определяется асимметрией субъектов, наличием доминирующей и подчиненной стороны, его предпосылкой являются социальные противоречия, возможность содействия стабилизации общества, развития общественных отношений или, наоборот, их дестабилизации и деструкции; субъективно-объективный характер. Компромисс – это установленное в форме общественного согласия и основанное на взаимных уступках средство окончательного разрешения конфликта, чей ценностно-ориентированный характер и является основой формирования демократического режима в обществе.

Ключевые слова: конфликт, компромисс, консенсус, согласие, правовой компромисс.

Bobrovnik S. Compromise, Consensus, Compliance: Correlation of the Concepts. The problem deals with the genesis and nature of the visions of compromise as a social phenomenon and scientific category possessing evolutionary character. An etymological specification of compromise on categorical level is given. The concepts of «conflict», «compromise», «consensus» as well as «compliance» are examined. The main features of the category «conflict» are the violation of the interests of entities, or resistance to their implementation. Bilateral nature is determined by an asymmetry of the subjects, the presence of dominant and submissive side. The social contradictions are regarded to be a prerequisite for the promotion of the stabilization in society, the development of social relations, or, on the contrary, their destabilization and destruction as well as subjective objective nature. The compromise is a means of the final solving of the conflict with a help of public consent. Its valuable nature is the foundation of a democratic regime in the community.

Key words: conflict, compromise, consensus, compliance, legal compromise.

УДК 343.8(47+57) (09)

О. Андрущак

Історико-правовий досвід трансформації виправно-трудового законодавства в кримінально-виконавче

У статті проаналізовано історико-правовий досвід трансформації виправно-трудового законодавства в якісно нове – кримінально-виконавче, що обумовило необхідність розв'язання щонайменше трьох основних

проблем: по-перше, на основі отриманої після розпаду СРСР спадщини створити нову цілісну національну законодавчу систему; по-друге, здійснити раціональну адаптацію законодавства до нових соціально-економічних і політичних відносин; по-третє, досягти оптимальної інтеграції законодавства України в європейський та світовий гуманітарно-правовий простір.

Ключові слова: трансформація, виправно-трудове законодавство, кримінально-виконавче законодавство, пенітенціарна система.

Постановка наукової проблеми та її значення. Процес творення нового кримінально-виконавчого законодавства України після розпаду СРСР та набуття Україною незалежності в науковій літературі представлений широко й багатогранно в наукових розробках вітчизняних і зарубіжних учених. Цьому питанню присвятили свої праці І. В. Андрухів, Л. В. Багрій-Шахматов, І. Г. Богатирьов, С. Д. Гусарев, О. М. Джужа, М. М. Гернет, В. О. Корчинський, В. В. Копейчиков, А. М. Колодій, О. Г. Колб, О. Б. Пташинський, Г. О. Радов, А. Х. Степанюк, О. Н. Ярмиш, М. М. Яцишин та інші, що свідчить про актуальність теми, оскільки йдеться про соціальну переорієнтацію виконання кримінальних покарань до потреб нового суспільно-політичного й соціально-економічного розвитку країни, вимог міжнародної спільноти, що стосуються дотримання прав людини, принципів законності, гуманізму, демократизму, справедливості, а також сучасної світової пенітенціарної доктрини.

Формулювання мети та завдань статті. Дослідження історичного розвитку кримінально-виконавчого законодавства як основи діяльності державних структур, відповідальних за виконання покарань, розглядається нами як **мета** цієї наукової роботи.

Відповідно до цього поставлено такі **завдання**: 1) виявити об'єктивні передумови для трансформації виправно-трудового законодавства в кримінально-виконавче; 2) з'ясувати вплив норм міжнародно-правових актів на процеси зміни національного кримінально-виконавчого законодавства та його сучасний стан.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Особливо невідкладним було завдання формування нової законодавчої бази. У той час, коли органи та установи виконання покарань продовжували функціонувати без особливої напруги й протягом тривалого часу в режимі, що перейшов у спадок від радянської системи, то на законодавчому рівні така ситуація була значно складнішою, адже більшість радянських законів у цій сфері не відповідали політичним установкам та економічним ринковим умовам, а тому значна частина організаційно-правових проблем системи виконання покарань (конституційних, статутних, кадрових, матеріально-технічних, фінансових й ін.) залишалася без законодавчого закріплення.

Серед головних пріоритетів реформування – створення нормативної бази у сфері виконання покарань, перегляд і приведення масиву чинного виправно-трудового законодавства у відповідність до головних політико-правових актів, передусім Конституції України, правових ідеалів і принципів перспективного демократичного розвитку. Це потрібно для того, щоб зберегти все те позитивне, що перевірено практикою виконання кримінальних покарань, а також із метою уникнення механічного перенесення в нове законодавство різних неточностей, не зовсім удакої термінології й навіть суперечностей, якими, без перебільшення, перевантажені й такі основні нормативні акти, як Кримінальний, Кримінально-виконавчий кодекси України, деякі важливі закони та чимало нормативних актів органів виконавчої влади на всіх рівнях.

Перші правові акти у сфері виконання покарань належать до часів царської Росії, коли діяв Статут про утримання під вартою (1880 р.). В Україні (УРСР) перші правові акти такого змісту відносять до початку 20-х років ХХ ст. Відповідно до положення «Про Центральні та місцеві каральні відділи УРСР», затвердженого Нарком'юстом УРСР 20 липня 1920 р., створено центральний і місцевий каральний відділи. У тому ж році Нарком'юст УРСР почав видавати нормативні акти у вигляді інструкцій. До кінця року вийшло 83 інструкції та циркуляри щодо організації діяльності центрального карального відділу і його функцій.

Ці та інші нормативні акти стали основою для підготовки Виправно-трудового кодексу УРСР, ВУЦВК прийнятого 23 жовтня 1925 р. [1]. Його завдання – установлення й створення системи виправно-трудових заходів задля перевиховання злочинних елементів, що було утопією в частині повної ліквідації злочинності.

Новий відлік формування виправно-трудової системи бере свій початок у 60-ті роки ХХ ст. 10 липня 1954 р. Рада Міністрів СРСР затвердила Положення про виправно-трудові табори та колонії МВС

СРСР. Проте вже в 1956 р. прийнято рішення про ліквідацію виправно-трудових таборів як установ, які не в змозі виконати завдання із виправлення й перевиховання засуджених. Замість виправно-трудових таборів, передбачалося до 1 січня 1959 р. створити 110 нових виправно-трудових колоній. 25 грудня 1958 р. Верховна Рада СРСР прийняла Основи кримінального законодавства Союзу РСР і союзних республік, на основі яких Верховна Рада УРСР 28 грудня 1960 р. прийняла Кримінальний кодекс УРСР, що набрав сили з 1 квітня 1961 р. і діяв на території країни понад 40 р. до 1 вересня 2001 року [2]. Важливою подією в історії виправно-трудового законодавства УРСР було прийняття 11 липня 1969 р. Основ виправно-трудового законодавства Союзу РСР і союзних республік, що були введені в дію з 1 листопада 1969 р., а потім і нового Виправно-трудового кодексу Української РСР від 3 грудня 1970 р., який набрав законної сили з 1 червня 1971 р. та діяв на території УРСР, а пізніше й незалежної України практично 33 роки – до 31 грудня 2003 р. [3].

Одним із головних пріоритетів трансформації виправно-трудової системи та її правової основи стало виведення тюремної системи зі стану тотального адміністративно-командного управління. Із січня 1991 р. Президія Верховної Ради України видала указ «Про внесення деяких змін до Виправно-трудового кодексу України» [4]. Це був перший законодавчий акт Української держави, прийнятий відповідно до міжнародно-правових актів про права людини й громадянина, зокрема Загальної декларації прав людини, Мінімальних стандартних правил та інших міжнародних документів із цього питання.

У 1990–1991-х рр. МВС України за погодженням із Генеральною прокуратурою України розробило й прийняло низку нормативних актів, які, по суті, започаткували реформування кримінально-виконавчої системи України. На урядовому рівні вона визначена та затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 11 липня 1991 р. № 88 «Про затвердження основних напрямків реформування кримінально-виконавчої системи в Українській РСР» [5, с. 3–4]. У її основу покладено Декларацію про державний суверенітет України, прийняті ООН Мінімальні стандартні правила поводження з ув'язненими, Загальну декларацію прав людини, Європейські стандарти утримання в'язнів, інші міжнародні угоди й документи.

Відчутні зміни сталися вже відразу після прийняття постанови. Так, 20 грудня 1991 р. змінено «Правила внутрішнього розпорядку виправно-трудових установ» (засудженим дозволено мати короткі зачіски, одягати сорочки цивільного зразка; скасовано нагрудні знаки, розширено асортимент дозволених до придбання й збереження продуктів харчування та предметів споживання, у т. ч. наручних годинників, спортивних костюмів й ін.). 02 вересня 1991 р. Головне управління виправних справ перейменовано в Головне управління по виконанню покарань МВС України, а УВС-ВВС областей – в Управління (відділи) по виконанню покарань [6, с. 1–9]. 31 березня 1992 р. затверджено нову структуру Головного управління по виконанню покарань МВС України та прийнято низку інших законодавчих актів, що націлювали на максимальне наближення до міжнародних стандартів і правил у сфері поводження із засудженими.

Після прийняття України до Ради Європи в 1996 р. експерти Ради Європи впродовж практично двох місяців провели вивчення чинного законодавства, інших нормативних актів, які регламентують виконання покарань та практику їх застосування в Україні. За результатами перевірки Радою Європи виголошено доповідь «Оцінка тюремної системи України» з рекомендаціями з приводу приведення її у відповідність до загальноєвропейських стандартів, указано на «необхідність створення пенітенціарної служби як автономної соціальної організації» [6, с. 8].

На виконання указу Президента України від 22 квітня 1998 р. «Про створення Державного департаменту України з питань виконання покарань» [7, с. 265] на базі Головного управління виконання покарань МВС України як центральний орган виконавчої влади з тимчасовим підпорядкуванням МВС утворено Державний департаменту України з питань виконання покарань, який знову ж таки указом Президента від 12 березня 1999 р. введено з підпорядкування МВС України й підпорядковано безпосередньо Кабінету Міністрів України [8, с. 265–266].

Зважаючи на конкретні результати трансформації виправно-трудового права в кримінально-виконавчому, цей період можна розглядати як підготовчий до створення кримінально-виконавчої галузі законодавства.

11 липня 2003 р. Верховна Рада України ухвалила новий Кримінально-виконавчий кодекс України, який розроблено з урахуванням міжнародних стандартів поводження з ув'язненими, міжнародних договорів про захист прав і свобод людини, законодавства та практики країни. Прийняття

Кодексу стало новим етапом у реформуванні й забезпеченні прав людини в установах кримінально-виконавчої системи. Із 1 січня 2004 р. новий кримінально-виконавчий Кодекс вступив у законну силу та кардинально змінив більшість положень і підходів до практики виконання кримінальних покарань.

Але, навіть подолавши такий непростий шлях постійного реформування й змін, пенітенціарна система України продовжує вдосконалюватися. 9 грудня 2010 р. Указом Президента України «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» створено Державну пенітенціарну службу України, на базі Державного департаменту України – із питань виконання покарань.

Створення такої служби є відображенням стратегічного курсу державної політики в напрямі соціальної переорієнтації процесу виконання кримінальних покарань з урахуванням міжнародних стандартів законності, гуманізму, демократизму та справедливості, а також нинішньої світової пенітенціарної доктрини.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Одним із головних пріоритетів трансформації виправно-трудової системи в кримінально-виконавчу та її правової основи стало виведення тюремної системи зі стану тотального адміністративно-командного управління.

У 90-х рр. минулого століття спостерігається найактивніша за всю попередню історію нормотворча робота, яка принесла значні позитивні результати. За нашими підрахунками, лише впродовж 1991–1999 рр. прийнято понад 30 законів України, що регламентували практично всі найважливіші галузі сфери виконання покарань, і понад 60 підзаконних актів, які стосувалися безпосередньо питань органів та установ виконання покарань.

Кримінально-виконавчий кодекс України розроблено з урахуванням міжнародних стандартів поведіння з ув'язненими, договорів про захист прав і свобод людини, кардинально змінено більшість положень та підходів до практики виконання кримінальних покарань. Прийняття Кодексу стало новим етапом у реформуванні й забезпеченні прав людини в установах кримінально-виконавчої системи.

Подолавши такий непростий шлях постійного реформування та змін, пенітенціарна система України продовжує вдосконалюватись.

Джерела та література

1. Исправительно-трудова кодекс УССР 1925 г. / П. П. Михайленко // Юридическая энциклопедия : в 6 т. / редкол. : Ю. С. Шемшученко (ответ. ред) и др. – Киев : Укрюэцикл., 1998. – Т.1: А-Г. – С.404.
2. Кримінальний кодекс УРСР (1961 р.) / І. П. Лановенко // Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол. : Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К. : Укр. енцикл., 2001. – Т.3 : К–М. – 2001. – С. 402–403.
3. Кримінально-виконавче право України : навч. посіб. / А. П. Гель, Г. С. Семаков, І. С. Яковець ; за ред. проф. А. Х. Степанюка. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 624 с.
4. Кримінально-виконавче право України (Загальна та Особлива частини) : навч. посіб. / за заг. ред. О. М. Джузи. – К. : Юрінком Інтер, 2002. – 446 с.
5. Про основні напрями реформи кримінально-виконавчої системи Української РСР : Пост. Каб. Міністрів України від 11 лип. 1991 р. № 88 // Уряд. кур'єр. – 1991. – № 23/24. – С. 3–4.
6. Історичний розвиток пенітенціарної системи України. Довідковий матеріал Державного департаменту України з питань виконання покарань [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kvs.gov.ua/punish/control/uk/publish/article;jessionid>
7. Про утворення Державного департаменту України з питань виконання покарань : Указ Президента України від 22.04.1998 р. №344/98 // Збірник нормативних актів з кримінально-виконавчого права України / уклад.: В. М. Трубников, Ю. М. Шинкарьов. – Х. : Харків юрид., 2008. – С. 265.
8. Про виведення Державного департаменту України з питань виконання покарань з підпорядкування Міністерству внутрішніх справ України: указ Президента України від 12.03.1999 р. №248/99 // Збірник нормативних актів з кримінально-виконавчого права України / уклад.: В. М. Трубников, Ю. В. Шинкарьов. – Х. : Харків юрид., 2008. – С. 265–266.

Андрущак Е. Історико-правовий опыт трансформації исправительно-трудова законодательства в уголовно-исполнительное. Стаття посвящена аналізу історико-правового опыта трансформації исправительно-трудова законодательства в качественно новое уголовно-исполнительное законодательство, что обусловило необходимость решения менее трёх основных проблем: во-первых, на основе полученного после распада СССР наследия создать новую целостную национальную законодательную систему; во-вторых, осуществить рациональную адаптацию законодательства к новым социально-экономическим и политическим отношениям; в-третьих, достичь оптимальной интеграции законодательства Украины в европейское и мировое гуманитарно-правовое пространство.

Пересмотр и приведение исторического массива действующего исправительно-трудового законодательства в соответствие с основными политико-правовыми актами, прежде всего – с Конституцией Украины, позволит сохранить всё то положительное, что проверено практикой исполнения уголовных наказаний, а также поможет избежать механического переноса в новое законодательство различных неточностей, не совсем удачной терминологии и даже противоречий, которыми, без преувеличения, перегружены и основные нормативные акты, как Уголовный, Уголовно-исполнительный кодексы Украины.

Ключевые слова: трансформация, исправительно-трудовое законодательство, уголовно-исполнительное законодательство, пенитенциарная система.

Andrushchak O. Historical and Legal Experience of the Transformation of the Corrective Labor Legislation Into the Penal Legislation. The article analyzes the historical – legal experience transformation corrective labor legislation in a qualitatively new penal laws, which resulted in the need to address at least three major problems: first, on the basis of the post-Soviet heritage to create a new integrated national legal system, and secondly, to carry out a rational adaptation of legislation to the new socio-economic and political relations, and thirdly, to achieve optimal integration of the Ukrainian legislation in the European and global humanitarian and legal areas.

The review and bringing the existing array of historical corrective labor legislation in line with the basic political-legal acts, especially with the Constitution of Ukraine, will preserve all the positive things that tested the practice of execution of criminal penalties, and will help to avoid mechanical transfer to the new legislation of various inaccuracies, inexact terminology, and even contradictions, by which, without exaggeration, the basic regulations such as the Criminal Code, the Penal Code of Ukraine are overwhelmed.

Key words: transformation, forced labor laws, penal laws, the prison system.

УДК 342(477.82)

С. Булавіна

Правові основи діяльності українських громадських культурно-освітніх організацій та товариств Волині у 20–30 роках ХХ ст.

Досліджено правові класифікаційні характеристики основних груп українських громадських культурно-освітніх організацій, зокрема «Просвіти», «Рідної школи» та «Товариства імені Лесі Українки», діяльність яких регулювалася спеціальними законодавчими актами; встановлено певні спільні риси й відмінності у виробленні ідейних засад їхнього функціонування; зроблено спробу конкретного аналізу організаційної структури та ідеологічного становлення товариств. Обґрунтовано висновок про те, що головні освітні товариства Волині протягом 20–30-х років ХХ ст. перетворилися на масові загальнокрайові об'єднання з розгалуженою організаційною структурою. Основою їхнього поступу стали засади демократизму та орієнтації на традиції, цінності й інтереси українського народу.

Ключові слова: культурно-освітні громадські організації, «Просвіта», польська державно-політична система, Волинське воєводство, Луцький повіт.

Постановка наукової проблеми та її значення. Виникнення та становлення культурно-освітніх громадських організацій українців Волині у 20–30-х роках ХХ ст. – унікальне явище національної історії. Функціонуючи в умовах панування польської державно-політичної системи, вони суттєво впливали на пробудження й активізацію національної свідомості українства, сприяли соціальному захисту та розвитку освіти, культури українського населення краю, що зазнавало асиміляції й дискримінації.

У цей період на Волині діяло понад 40 добровільних українських об'єднань, у тому числі 28 культурного й освітнього спрямування, діяльність яких регулювали спеціальні законодавчі акти, що застерігали їх від участі в розв'язанні політичних та економічних завдань. Вони існували здебільшого за рахунок самофінансування, добровільних внесків, а деякою мірою – за державні субсидії.

За змістом діяльності, складом членів, масштабами, сферою суспільного впливу та іншими типологічними характеристиками культурно-освітні організації можна виділити у дві основні групи – освітні й культурно-мистецькі. Щоправда, така класифікація є умовною, оскільки деякі з них не